

Dierenarts Iris Kolkman : 'De dierenarts heeft een inspanningsverplichting, maar geen resultaatverplichting'

Leren van elkaar

Zo'n zeventig deelnemers hadden zich aangemeld voor de tweede kennisdag van het project Bewust Natuurlijk Luxe. In een 'workshopcarrousel' werden kennis en praktijkervaringen uitgewisseld rond vier thema's: het natuurlijk afkalfproces, voeding, fokkerij en economie. Afsluitend werden gezamenlijk de belangrijkste leerpunten uit de workshops gedeeld.

tekst **Guy Nantier**

In 2014 werd in Nederland een plan van aanpak opgesteld om in de dikbilrassen Belgisch witblauw en verbeterd roodbont te komen naar meer natuurlijke geboorten. Het plan staat te boek als het project Bewust Natuurlijk Luxe. In 2018 zal de staatssecretaris de uitvoering en effectiviteit van het plan van aanpak evalueren.

Als de sector voldoende vooruitgang heeft geboekt met het toewerken naar meer natuurlijke geboorten, mag er verder gefokt worden met beide rassen. Tegen 2030 zou het plan dan moeten leiden naar 60 procent natuurlijke geboorten in het witblauwras en naar 50 procent in het verbeterdroodbont.

'Kerende tanker'

Naast een door de Nederlandse overheid erkend fokprogramma, waarin binnenbekkenmetingen en fokwaardeschattingen centraal staan, stoelt het plan van aanpak eveneens op een jaarlijkse bijeenkomst met deelnemers aan het project. Doel ervan is om kennis over en praktijkervaringen met de noodzakelijke gedragsverandering te delen met de naar schatting 500 Nederlandse

zersneden toe te passen is langzaam aan het keren. In Europa loopt Nederland – onder druk van de politiek – nu voorop, maar inmiddels is er een vergelijkbare discussie bij de overheid in België aan de gang.'

Kalf negentig graden draaien

Praktijkdierenarts Iris Kolkman leidde de workshop 'normaal afkalven' in met de vraagstelling: hoe zat het ook alweer? Kolkman schetste daarbij het verloop van een normaal geboorteprocess. 'Er zijn drie stadia te onderkennen in het geboorteprocess: de voorbereidende fase (6 tot 24 uur ervoor), de geboorte zelf (0,5 tot 6 uur tijdens de geboorte) en het afkomen van de nageboorte (binnen de 6 uur). Het vaststellen van het tijdstip waarop de koe gaat kalven kan via de temperatuurmethode of door de maat te nemen van de cervixopening die 3 tot 4 cm moet zijn.'

Het eeuwige dilemma is de vraag of het normaal kan of niet. Kolkman zegt hierover: 'Wanneer een veehouder (één persoon) bij matige trekkracht de pootjes een handbreedte buiten de vulva krijgt, kan het. Het betekent immers dat beide schouders zijn ingetreden in het bekken.'

'De voorkeurspositie voor een natuurlijk kalvende koe is liggend,' gaf de dierenarts nog mee, 'op haar zij en de poten onderuit, waardoor de koe meer buikers heeft.' Nadat de poten en de kop eruit zijn, is het verder van belang dat het kalf negentig graden gedraaid wordt, aldus Kolkman. 'Door de touwtjes eenvoudig te wisselen nadat de poten en de kop eruit zijn, komt de achterhand te liggen volgens de bekkendiagonaal, de plek met de meeste ruimte in het bekken. Het draaien moet daarbij gebeuren richting de rug van de koe.'

Op de vraag wie aansprakelijk is als het fout gaat, antwoordde de dierenarts helder: 'De dierenarts heeft een inspanningsverplichting, maar geen resultaatsverplichting. De dierenarts geeft advies over al dan niet een keizersnede, maar het is de veehouder die beslist. Bij dik-

bilvaarzen en een stuitligging van het kalf is een keizersnede wel altijd noodzakelijk.'

Goed rantsoen voor fitte koe

In de workshop over voeding ging voedingsadviseur Toon van der Heijden in op de voeding die een vlotte afkalving bevordert. 'Alles start met een voorbeeldige opfok,' stelde Van der Heijden, 'De

Toon van der Heijden:

'Fitte koeien
kalven vlotter af'

aanstaande moeders moeten een goede ontwikkeling doormaken. Een mindere ontwikkeling geeft een lager afkalfgemak.' Toon van der Heijden adviseerde de veehouders daarom om – naast goede biestverstrekking – de eerste negen levensmaanden zeker krachtvoer te verstrekken. Daarna volstaat goed ruwvoer, maar ook niet te luxe, tot zes weken voorafgaand aan de kalving.

'Een goed rantsoen tijdens de droogstand geeft fitte, vlot kalvende koeien en goede biest', luidde een volgende stelling. Een droogstaande koe kan tot 14 kg droge stof opnemen per dag. Tijdens de gehele droogstand dient er continu één goed uitgebalanceerd rantsoen te worden gevoerd en daarnaast stro. Een goed droogstandsrantsoen voor natuurlijk kalvende koeien bevat per kilogram droge stof 750 à 800 vem, 12 procent ruw eiwit, een positieve oeb, 50 gram suiker en 75 gram zetmeel. Vanaf tien dagen vóór de afkalving kan het rantsoen in sommige gevallen aangevuld worden met wat krachtvoer en/of droogstandsmineralen zoals calcium, fosfor, magnesium, kalium, of natrium. 'De laatste tien dagen daalt immers de drogestofopname, omdat het kalf drukt op de pens.'

De voedingsadviseur wees erop dat droge koeien onder of sterk boven de vem-

Iris Kolkman:
'De voorkeurspositie
voor een natuurlijk
kalvende koe is liggend'

witblauw- en verbeterdroodbontfokkers. Zo'n 39 bedrijven of 8 procent heeft de eerste stappen al gezet.

Op de tweede kennisdag die in Wageningen werd gehouden, waren rond de zeventig veehouders present. Eric van der Sommen, die gaat over dierlijke agrotetens en dierenwelzijn van herkauwers bij het ministerie van Economische Zaken, stak bij de opening de deelnemers een hart onder de riem. 'De tanker om een routinematige toepassing van kei-

behoefte voeren resulteert in stofwisselingsziekten zoals slepende melkziekte (acetonaemie) of kalfziekte (levervetting). Een te energierijk rantsoen zorgt ook voor vetafzetting in het bekken en resulteert bijgevolg in een moeilijkere afkalving. 'Fitte koeien krijg je eveneens door tijdens de droogstand de koeien niet vast te binden en water en voer ruimtelijk gescheiden te houden. Dat bevordert dat de koe beweegt.'

De kernvraag of je via de voeding van de koe het geboortegewicht van het kalf kunt beïnvloeden, moest helaas negatief beantwoord worden. Een moederdier zal altijd maximaal voeding doorgeven aan de vrucht, zelfs als ze daarvoor moet inderen op haar eigen gewicht.

Fokkerij heeft tijd nodig

Eind 2015 waren er al meer dan 5000 gegevens van binnenbekkenmetingen, waarmee CRV een fokwaarde berekent voor stieren en koeien (zie ook tabel 1). Bert van Abeelen, pelvimetrist en praktijkcoördinator voor het project Bewust Natuurlijke Luxe (BNL), nam in de workshop over fokkerij de toplijsten met BNL-fokwaarden van de stieren en de koeien door. 'De fokwaarden van stieren zijn landelijk. De fokwaarden van koeien gelden per bedrijf.'

Bert van Abeelen:
'De bekkenhoogte is
bepalender dan de
bekkenbreedte'

Deze BNL-fokwaarden voor binnenbekkenhoogte en -breedte maken het mogelijk om gunstige foklijnen te selecteren voor meer natuurlijke geboorten. 'De bekkenhoogte is daarbij bepalender voor een natuurlijke geboorte dan de bekkenbreedte. Boven de 20,5 cm inwendige bekkenhoogte neemt de kans op natuurlijke geboorten toe.'

Wanneer een dier een 1 cm grotere bekkenhoogte of -breedte heeft dan de referentiepopulatie (20,5 cm), wordt de

fokwaarde weergegeven met +1,0. De ouders geven ieder de helft van hun fokwaarde door. Heeft een stier een fokwaarde van +2,0 en de moeder een fokwaarde van -1,0 voor binnenbekkenhoogte, dan krijgt het kalf een verwachtingswaarde van +0,5 (de helft van het verschil tussen de fokwaarde van de koe en de stier). Omgezet in centimeters zal het kalf naar verwachting dus een binnenbekkenhoogte van +0,5 cm boven de referentiepopulatie bezitten of 21 cm (20,5 + 0,5). Gebaseerd op de genetische aanleg geeft dat naar verwachting dus een binnenbekkenmaat die 1,5 cm groter is dan die van de moeder. Bert van Abeelen: 'Voor de snelste vooruitgang op een bedrijf is het dus aan te bevelen om koeien met de laagste fokwaarden niet meer voor de fokkerij te gebruiken en om zowel een moeder als een vader met een positieve, liefst de hoogste fokwaarde te kiezen.'

Een deelnemer merkte op dat als je de beste stier voor binnenbekkenhoogte uit de huidige toplijst (fokwaarde 0,75) met de beste koe op je bedrijf (fokwaarde 1,02) paart, je een verwachtingswaarde voor de nakomeling krijgt van 0,88. 'Als het een vaarskalf is, fok je in vrouwelijke lijn dus achteruit.' Van Abeelen repleceerde dat dit inderdaad zo is, maar je maakt wel progressie in de mannelijke lijn als het een stierkalf is. 'En uit de stierlijnen moet het ook gaan komen.' 'Bij gebruik van stieren met een fokwaarde van 0,75 is er een progressie van 0,37 cm per generatie van 3 à 4 jaar', voegde Van Abeelen er nog aan toe. 'We zullen er in het verbeterdoodbont dus 16 tot 20 jaar over doen om een gemiddelde binnenbekkenhoogte van 20,5 cm in de populatie te behalen. Voor het witblauwas is die looptijd 21 tot 28 jaar. Goed werk heeft tijd nodig.'

Meerwaardecreatie nodig

Monique Mourits van Business Economics Wageningen University leidde de workshop 'economie' in met een presentatie over een kostenverkenning van natuurlijk afkalven versus een keizersnede in het witblauwas. De onderzoekster kwam daarbij uit op een kostenpost verlossing van 195 euro voor een keizersnede

(dierenarts en vergoeding voor arbeid van de veehouder) tegen 117,50 euro voor een natuurlijke kalving. Indien een correctie doorgevoerd wordt voor nazorgkosten, de uitval bij de kalveren en de moederdieren bij een natuurlijke

Monique Mourits:
'Er is geen schrikbarend
saldoverschil tussen wel
of geen keizersnede'

kalving alsook voor het uitlopen van de tussenkalftijd met één cyclus of 21 dagen na een keizersnede, bedraagt het gemiddelde saldo (opbrengst minus variabele kosten) per geboorte -225,31 euro bij een keizersnede en -198,52 euro bij een natuurlijk geboorteverloop. Mourits: 'Vanuit economisch oogpunt is er dus geen schrikbarend verschil tussen de gemiddelde saldi. Maar we zien wel een heel grote spreiding in de toegerekende kostenposten op de bedrijven.'

Ze gaf nog mee dat bij de berekening van de opbrengsten er uitgegaan werd van gelijkblijvende opbrengsten (kwaliteit) voor moeder en kalf bij natuurlijk afkalvende dieren, conform het gestelde fokdoel 'doorfokken naar natuurlijke kalvingen met behoud van de huidige kwaliteit'. De deelnemers stelden echter dat dit nog zal moeten blijken. Enkele deelnemers met verbeterdoodbontvee rekenden voor dat op basis van de voorgestelde true-typekoe tijdens de nationale keuring te Meeuwen het verlies minimaal 500 euro per moederdier is. En dan is het extra verlies voor de kwaliteitsderving per kalf niet meegerekend. 'Ja, in voorkomend geval hakt dat stevig in op de cijfers', gaf Mourits toe. 'Dat is bij drie kalvingen een verlies van 150 euro per natuurlijke geboorte.'

Een mogelijke oplossing voor de inkomstenderving ligt volgens de veehouders in het creëren van meerwaarde voor geborgde BNL-dieren, bijvoorbeeld in het kader van het Betere Leven-keurmerk. 'Anders kun je beter kiezen voor een ander ras', was de algemene teneur. |

➤ Meer informatie over het project Bewust Natuurlijke Luxe: www.vleesveen.nl/content/bewust-natuurlijk-luxe

➤ Bekijk de video met het draaien van het kalf: www.vleesveen.nl/actv

Tabel 1 – Gemiddelde fenotypische binnenbekkenmaten en gemiddelde fokwaarden

raspopulatie	fenotypische waarden binnenbekken		gemiddelde fokwaarde binnenbekken	
	hoogte (cm)	breedte (cm)	hoogte	breedte
verbeterd roodbont	18,6	15,4	0,15	-0,22
Belgisch witblauw	17,9	14,5	-0,02	0,01